

Професор Ян Рихлик: Чехите знаят малко за България

С известния чешки историк проф. Ян Рихлик се срещнах по време на международния панаир „Светът на книгата 2011“ в Прага, където той представи своята „История на Чехия“, писана в съавторство с доц. Владимир Пенчев, специално за българския читател и издадена от издателство „Парадигма“ през 2010 г. Това всъщност е първата и единствената досега книга за историята на Чехия, публикувана в България.

Проф. Ян Рихлик е автор и на излязлата през 2000 г. в Чехия в издателство „Лидове новини“ „История на България“, чието трето преработено и допълнено издание очакваме с голям интерес.

Професор Рихлик, кой пробуди интереса Ви към историята на България?

С историята на България се запознах благодарение на доц. Честмир Аморт. Той е комунистически историк и днес вече не го цитират, но трябва да подчертая, че именно той е този, който събуди у мен интереса към българската история. Когато бях студент, доц. Аморт четеше лекции по българска история като хоноруван преподавател, като същевременно работеше в Академията на науките на Чехословакия.

През 1978 г. в Прага се проведе конференция за българската култура и история, свързана със 100 годишнината от подписването на Санстефанския мирен договор. Тогава, още като студент в Карловия университет, се запознах с проф. Иванчев, който хареса моя доклад за чешките журналисти в Освободителната война през 1878 г. и ми предложи да стана аспирант в България, но не по история, а по етнология и фолклористика. Това всъщност е и моята първа специалност. През последните 20 години обаче се занимавам с история и по специално с въпроси, отнасящи се до междуетническите отношения, както и с тези за формиране на новите нации, утвърждаването на националното самосъзнание и идентичност. Няколко години по-късно защитих дисертация в София на тема „Фолклорна и нефолклорна

Проф. Ян Рихлик

култура“. Дисертацията ми се занимава с проблема за утвърждаване на националната идентичност във фолклора на чехи и българи.

Как възникна идеята за написването на книгата „История на България“?

В България живях пет години и запознавайки се с българската култура и история, стигнах до извода, че в чешкото и словашкото общество

има много митове за България. Например, че България е едва ли не 16 съветска република. В интерес на истината, тогавашният режим в България наистина държеше да се представи като най-верен сътрудник на Съветския съюз. Още тогава реших, че като се смени режимът, ще напиша книга, която би показала на чешката общественост, че този поглед е донякъде мит и че в България няма повече русофили, отколкото

русофоби. Естествено, че до 1989 г. беше невъзможно да издам такава книга. Затова започнах да я пиша през 90-те години.

Какви други митове има за България според Вас?

Откакто България стана член на НАТО и Европейския съюз, тези митове постепенно отмират, но един от тях е, че българският език е много близък с руския. Той е възникнал поради това, че и двата народа ползват кирилица.

Съществуваше и митът, че България е някаква западна и изостанала страна. А това се дължи основно на факта, че чехите знаят малко за България. Интересуват се предимно от Черноморието и знаят имената на няколко планини като Рила и Пирин, например.

Освен нас, българистите, които тогава бяхме около 30 души, малко хора имаха по-подробна информация за България. За българската култура, която е много богата, тук се знаеше твърде малко, може би поради това, че по времето на тоталитаризма на Запад не е имало силна българска диаспора, която да издава книги на забранени в България автори. Докато в Торонто е имало издателство, което е публикувало трудове и художествена литература на автори, които са били забранени в Чехословакия.

А запълни ли Вашата книга тези празнини?

Надявам се, че да. Защото книгата вече имаше две издания и сега подготвяме трето.

Парадоксално е, че въпреки големият интерес на българите към Чехия, в България досега не е издавана история на Чехия. На какво се дължи този факт според Вас?

Не мога да си го обясня. Но факт е, че в Чехия имаше историци, които се занимаваха специално с проблематиката на Балканите и особено с южните славяни, докато не знам в България дали има известен историк, който да се е занимавал с западните славяни. Защото, доколкото знам, в България няма написана и история на Полша.

Историците, които са се занимавали с чешката история, са използвали основно руски книги. В каталога на Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ има руски превод на „История на чешкия народ“ на Франтишек Палацки. Освен този труд обаче, който е от средата на 19 век, там има само една книга за чешката история, предена на български език – „История на Чехословакия“ на Вацлав Хуса от 1961 г., която не е научен труд, а остарял учебник за средните училища.

Какво отличава Вашата „История на Чехия“ от другите книги за историята на Чехия?

За разлика от по-старото поколение имам различен поглед върху хусисткото движение и историята на 17 и 18 век. Голям привърженик съм на Пекаржовата школа. Йозеф Пекарж е чешки историк, професор в Карловия университет преди първата световна война и в периода между двете войни, който умира

през 1937 г. Неговите възгледи са ми много близки, макар че не съм съгласен с всичките му тези. Но особено ми е близка идеята, че хусисткото движение „изхвърля“ Чехия от основното културно течение през втората половина на 15 век, докато Масарик го смята за върховно постижение и кулминация на нашата история. Това е безспорно важен период, но главното е, че Чехия за около 50 години попада в изолация. Карловият университет, който през 14 век е единственият университет на изток от Рейн и на север от Алпите, е тогава един от най-важните университети. След хусистките войни той запада – има философски факултет, в който студентите са получавали само степен „бакалавър“. По онова време новите идеи в Прага идват от другия, от Католическия университет, основан в днешния Клементинум. Двата се сливат след битката на Била Хора. При нас е разпространен и митът за Била Хора като край на чешката независимост. Всъщност Чехия губи своята независимост 100 години по-рано. Но като автономно цяло съществува и през 19 век. В „Историята на Чехия“ обяснявам, че 19 век прилага към събитията от 17 век национален привкус какъвто тогава не съществува. Това са били религиозни войни между католици и протестанти, а не борба, както днес се смята, между чехи и немци. Защото хората през тази епоха нямат национално съзнание в днешния смисъл.

Мария Захариева

ПРОФ. ЯН РИХЛИК

е чешки историк и университетски професор по история във Философския факултет на Карловия университет в Прага, специалист по съвременна чешка и словашка история и история на Югоизточна Европа. Роден е на 26.11.1954 г. в Прага, в семейството на композитора Ян Рихлик. Завършва гимназия с интензивно обучение на английски език и Философския факултет на Карловия университет със специалност „Етнография и история“, доктор на философските науки (1980). През 1984 г. завършва аспирантура в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Защишава дисертация на тема „Фолклорна и нефолклорна култура“. Кандидат е на историческите науки (1984 г.)

През 1991 г. е научен работник в Института Т.Г Масарик, а в периода 1995–2001 г. е научен работник в Масариковия институт на Академията на науките на Чешката република. От 1992 г. преподава чешка, словашка и чехословашка история в Карловия университет. Хабилитира се с труда „Чехите и словациите през 20 век. Чехословашки връзки 1914–1945“, публикуван от издателство Academic Electronic Press в Братислава. От 2003 г. е професор по чешка история.

Проф. Ян Рихлик е автор на книгите „История на България“, Прага, 2000 г.; второ разширено и допълнено издание, 2002 г.; „История на Македония“, Прага, 2003 г.; „История на Хърватска“, 2007 г.; съавтор на „История на Сърбия“, 2004 г. и др.